

ANGSTZWEET: SPANNENDE VERHALEN SCHRIJVEN

Vak
Nederlands
Leerjaar / sector
2 havo/vwo; 3 vmbo
Context
Leerlingen schrijven een spannend verhaal nadat ze met elkaar verhalen hebben geanalyseerd op elementen die spanning aanbrengen. Ze formuleren op basis daarvan klassikaal succescriteria. Ze oefenen begeleid klassikaal, in groepjes en ten slotte individueel. Leerlingen geven aan de hand van de succescriteria feedback op elkaars verhaal. Ze passen hun verhaal aan en lezen elkaar de verhalen voor.
Leerdoelen
<p>Leerdoelen voor de lange termijn</p> <ul style="list-style-type: none"> Ik kan een amuserende tekst schrijven, afgestemd op publiek en context. <p>Leerdoelen voor de korte termijn</p> <ul style="list-style-type: none"> Ik kan een verhaal schrijven, waarbij ik elementen kan aanwijzen die spanning brengen in mijn verhaal. <p>Succescriteria</p> <ul style="list-style-type: none"> Mijn verhaal heeft een heldere verhaallijn: de gebeurtenissen en personages zijn logisch geordend. Mijn verhaal bevat elementen die spanning veroorzaken, zoals: <ul style="list-style-type: none"> beschrijven van onverwachte gebeurtenissen, wendingen, scènes gebruik van bijwoorden en bijvoeglijke naamwoorden gebruik van flashbacks, tijdsprongen, vertragingen, cliffhangers gebruik van technieken waardoor de lezer meer weet dan personages ...
Aantal lessen
6 lessen
Fase(n) van de FE-cyclus
 <pre> graph TD   F1((Fase 1: Verwachtingen verhelderen)) --> F2((Fase 2: Leerlingreacties ontlokken en verzamelen))   F2 --> F3((Fase 3: Reacties analyseren en interpreteren))   F3 --> F4((Fase 4: Communiceren met leerlingen over resultaten))   F4 --> F5((Fase 5: Vervolgacties ondernemen: onderwijs & leren aanpassen))   F5 --> F1   </pre> <p>In de lessenserie worden alle fasen van de FE-cyclus herhaald doorlopen. Zowel bij het lezen van bestaande teksten als bij het schrijven van eigen teksten.</p>

Uitvoering lesactiviteit

Materialen / hulpmiddelen

- Eventueel: PowerPoint met leerdoelen en lesopzet
- Spannende verhalen, geprint zodat er markeringen/aantekeningen op gemaakt kunnen worden
  - [Een ongelukkig tijdstip](#) – Tanja de Jonge
  - [Voor vrienden door het vuur](#) – Buddy Tegenbosch
  - [Een hangmat vol beloften](#) – Rom Molemaker
- Prologen van spannende boeken, bijv. [Val](#) en [Verdoofd](#) van Cis Meijer
- Werkblad om als groepje criteria te formuleren

Vorbereiding

- Zie boven

Lesopzet globaal

- Les 1: verhelderen van leerdoelen, samen spanning ervaren bij prologen en een eigen angst/nachtmerrie beschrijven.
- Les 2: in groepjes uitwisselen en een groepstekst schrijven. Op basis daarvan succescriteria formuleren.
- Les 3: analyse van spanning in korte verhalen. Op basis daarvan succescriteria aanscherpen en toepassen op een trailer.
- Les 4: begeleid inoefenen dus klassikaal een begin van een verhaal schrijven aan de hand van de succescriteria. Leerlingen schrijven zelfstandig een eerste versie.
- Les 5: modeling van feedback geven en klassikaal een verhaal gezamenlijk bespreken, van feedback voorzien. Vervolgens bespreken leerlingen in kleine groepjes hun ontvangen feedback en geven elkaar verbeteringsuggesties op basis waarvan ze hun verhaal herschrijven.
- Les 6: vergelijk tussen de eerste en herschreven versie a.d.h.v. de leerdriehoek. Reflectie op het schrijfproces en gehanteerde aanpak.

Lesopzet uitgewerkt

Les 1

De leraar verheldert het leerdoel: samen spannende verhalen lezen en zelf een eigen spannend verhaal schrijven. Hij haalt voorkennis op rond het zelf schrijven van verhalen, eerder geschreven teksten en voorbeelden van verhalen die leerlingen spannend vinden. Dat mogen geschreven verhalen zijn maar ook films, series etc.

Om leerlingen spanning te laten ervaren leest de leraar prologen voor uit [Verdoofd](#) en [Val](#) van Cis Meijer. Hij bespreekt met de klas de volgende vragen n.a.v. de prologen:

- Waar bevind je je?
- Wat ruik je, wat voel je, wat zie je, wat doe je, wat hoor je?
- Wat gaat er door je heen?
- Wat zeg je? Gil je of krijg je geen woord meer over je lippen?
- Bibber je of ga je heel erg snel praten om de beangstigende stilte te doorbreken?

Wie durft, mag in de klas vertellen over zijn eigen (terugkerende) nachtmerrie of angst. Vervolgens schrijven leerlingen ieder voor zich hun nachtmerrie of grootste angst op. Zij hanteren hierbij de bovenstaande vragen. Er kan naast actiespanning ook psychologische spanning beschreven worden. Als leerlingen dit niet in deze les afkrijgen, is dit huiswerk voor de volgende les. Leerlingen die klaar zijn, leveren hun werk bij de leraar in. De leraar kan dit werk ter voorbereiding op de volgende les vast doornemen.

Les 2

De leerlingen lezen in groepjes van vier hun nachtmerries aan elkaar voor. Elk groepje kiest vervolgens de ergste nachtmerrie of de grootste angst. Ze vullen deze aan met elementen die hen aanspreken uit de andere drie angsten. Eén leerling van het groepje leest de angst klassikaal voor. Vervolgens vindt er een klassendiscussie plaats over wat nu maakt dat een nachtmerrie/angst zo eng is? De leraar noteert criteria op (digi)bord.

Les 3

De leraar gaat na of leerlingen nog weten wat een nachtmerrie of angst zo eng maakt. Vervolgens leest hij een gedeelte van een verhaal voor: Een hangmat vol beloften van Rom Molemaker. Hij benoemt daarna tekstkenmerken die spanning veroorzaken, als tempo, ritme, flashbacks, vooruitwijzingen, manier waarop de handeling wordt aangekondigd, rol van de omgeving, etc. Hij kan dit ook leerlingen laten benoemen. Samen met de klas worden de criteria van de vorige les aangescherpt. De leraar zorgt ervoor dat leerlingen deze op papier/digitaal krijgen

Dan worden er groepjes van drie leerlingen gemaakt. Elk groepje leest twee korte verhalen:

- Voor vrienden door het vuur van Buddy Tegenbosch
- Een ongelukkig tijdstip van Tanja de Jonge

De opdracht is: markeer eerst zelfstandig tekstgedeelten waarin je een van de opgestelde succescriteria benoemt. Ze noteren ten minste één voorbeeld uit elk verhaal waar ze spanning ervaren en omschrijf dit (tijd, flashback, omgeving etc.). Vervolgens wisselen ze in groepjes hun bevindingen uit en noteren ze bij beide verhalen drie passages. De leraar spreekt bij de verwerking in groepjes een taakverdeling af: een schrijver, een presentator wanneer het klassikaal getrokken wordt, een verhaalleider (geeft beurt, houdt de tijd in de gaten, vraagt door bij onduidelijkheden).

Vervolgens worden klassikaal de uiteindelijke criteria bepaald die de spanning in een verhaal bepalen. Deze worden geprojecteerd. De leraar loopt bij individueel en groepswork rond en vraagt door, zodat leerlingen niet in oppervlakkige kenmerken blijven 'hangen'. Leerlingen wijzen aan, noteren pagina's, zinnen, etc. Uiteindelijk krijgen de leerlingen de definitieve criteria op papier. Zo kunnen de criteria bekijken en gebruikt worden bij de activiteiten die volgen. De leraar sluit af met de trailer van Val: https://www.youtube.com/watch?v=7EheBedIP_4. Kijkvraag: in hoeverre voldoet deze trailer aan de criteria?

Les 4

Wat nu volgt is het begeleid inoefenen. Op het digibord schrijft de leraar samen met de klas het begin van een spannend kort verhaal. De leraar houdt daarbij goed de criteria aan en laat zien dat je niet direct begint met schrijven, maar dat je eerst (in overleg met de klas) duidelijk hebt wat de setting van het verhaal wordt (tijd, plaats, ruimte), wie het personage is (enkel kenmerken) en welke objecten/voorwerpen een belangrijke rol gaan spelen.

Nu gaan de leerlingen zelfstandig aan de slag. Elke leerling schrijft bij hun gekozen angst een kort verhaal. Dit houdt in dat bij elke gekozen angst van de lessen 1 en 2 vier korte verhalen geschreven worden. Leidraad zijn de opgestelde succescriteria én de voorbeeldverhalen. Als leerlingen hun verhaal niet afkrijgen in de les, maken ze dit thuis af en mailen dit naar de leraar. De leraar bereidt feedback voor aan de hand van de 3-vragen methode: onder het verhaal noteer je drie vragen, waarvan tenminste een betrekking heeft op het aanbrengen van spanning. Voorbeeldvragen n.a.v. de succescriteria:

- Op p.2, alinea 3 heb je X. Zou je het ook anders kunnen doen, als je bijv. naar de verhalen van Cis Meyer kijkt?
- Soms noem je exacte tijden, soms ook niet. Welk effect heeft dit op de lezer, zou je het ook systematischer kunnen doen?
- Wie is Z? Krijgt de lezer voldoende informatie over deze persoon? Hoe zou je ...?

Les 5.

De leraar legt leerlingen het belang van feedback geven en ontvangen uit. Hij laat leerlingen enkele voorbeelden benoemen en hoe ze dat ervaren. De leraar modelt vervolgens de manier van feedback geven, zoals leerlingen dat straks gaan doen bij elkaars verhalen. De leraar kiest één verhaal uit (in

overleg) en projecteert dit verhaal op het digibord of deelt dit verhaal uit. De leraar vraagt de hele klas waarom de schrijver bepaalde keuzes gemaakt heeft, hoe dit op hem overkomt en of het anders kan, etc. Met de klas worden drie concrete tips geformuleerd aan de hand van de succescriteria. De leraar benoemt het voordeel van dit klassikale evalueren en reviseren (zo wordt deze moedige leerling beloond en is zijn/haar tekst al (gedeeltelijk) gereviseerd).

Vervolgens deelt de leraar alle verhalen met feedback uit. Elke leerling neemt zijn persoonlijke feedback goed door. In de duo's of drietallen wisselen de leerlingen hun verhalen en feedback daarna met elkaar uit. Zij geven elkaar tips volgens de regels van feedback geven, a.d.h.v. het klassikale voorbeeld en hun eigen verhalen. Dit uitwisselen kan eventueel nogmaals plaatsvinden met een ander groepje.

Elke leerling denkt vervolgens na over wat hij gaat verwerken en schrijft dit op (ik pas dit (niet) aan, omdat ...) op de feedback van de leraar en de groepsgenoten. Hierna volgt een herschrijfronde n.a.v. de feedback. In de groepjes zal er dus discussie plaatsvinden wat er verbeterd/veranderd gaat worden. Als leerlingen hun tweede versie niet in de les afkrijgen, is dit huiswerk voor de volgende les.

Les 6

De leerlingen vergelijken eerst alleen en daarna in tweetallen hun versie 1 en 2 a.d.h.v. een leerdriehoek (zie bijlage):

- In het puntje geven ze antwoord op: Dit vind ik het leukst/spannendst aan mijn verhaal.
- Daaronder een vlak in tweeën: Dit zijn de twee grootste aanpassingen in mijn tweede versie.
- Daaronder een vlak in drieën: Dit zijn de drie dingen die ik tijdens het (her)schrijven van mijn verhaal heb geleerd.

Nu reflecteren zij op hun eigen schrijfproces: hoe zag mijn eerste versie eruit en mijn tweede? Wat vond ik makkelijk gaan bij het schrijven, wat vond ik moeilijk? Hoe heb ik de verhalen gebruikt die we hebben behandeld in de les?

Ter afsluiting kan de leraar:

- alle zelfgeschreven korte verhalen voorlezen en/of bundelen;
- een wedstrijdelement toevoegen: elk groepje kiest a.h.v. de criteria het spannendste korte verhaal. Alleen de spannendste korte verhalen worden gebundeld;
- een stap verder gaan door uit de spannendste verhalen het allerspannendste verhaal te kiezen. Dit verhaal kan dan mooi vormgegeven worden en geplaatst worden in de schoolkrant en/of op de site van de school;
- de koppeling leggen naar het lezen van een boek. Tips: de boeken van Cis Meijer, Daniëlle Bakhuis, Mirjam Mous, Helen Vreeswijk of Mel Wallis de Vries. Een zoekopdracht kan zijn dat de leerling een fictieboek kiest dat spannend is. De leerling legt zijn/haar keuze uit. Het bijzondere hieraan is dat in principe elk boek spannend kan zijn.

Differentiatie en variatie (optioneel)

- De leraar kan een keuze maken in het aantal feedbackrondes en in wie feedback geeft: de leraar, de leerling, de medeleerling. Dit hangt mede af van de feedbackgeletterdheid van leerlingen.
- De leraar kan ervoor kiezen om leerlingen niet eerst hun hele verhaal te laten opschrijven en feedback te geven maar een feedbackronde in te lassen na een derde of de helft van de tekst, zodat leerlingen dat kunnen aanpassen en het geleerde direct kunnen toepassen op de rest van de tekst.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar (na uitvoering les)

Reflectie op de aanpak

- Zowel leraar als leerlingen ervoeren de werkvormen als afwisselend, uitdagend en activerend. De analyse van taalmiddelen die spanning aanbrengen in de korte verhalen ervoeren de leerlingen in eerste instantie als lastig: ze vonden het moeilijk om specifiek onder woorden te brengen wat er precies 'in de tekst gebeurde'. De leraar stuurde, en vulde goed aan.
- Leerlingen zijn met de geanalyseerde en besproken taalmiddelen aan de slag gegaan, en dat is terug te zien in de korte verhalen die ze inleverden. De verhalen bevatten meerdere taalmiddelen die spanning aanbrengen, niet alleen de meer voor de hand liggende beschrijvingen van geheimzinnige ruimten, voorwerpen en nachtelijke tijdstippen, maar ook tijdssprongen, flashbacks, perspectiefwisselingen op onverwachte momenten en cliffhangers.

Tips voor gebruikers

- Afhankelijk van de beschikbare tijd kunnen de lessen 1 en 2 anders ingevuld of ingekort worden, door bijvoorbeeld niet eerst te werken aan een groepsverhaal maar direct te starten met individuele verhalen.

Auteur(s)

Naam auteur

De lessenserie is ontwikkeld door Caroline Wisse, vmbo-leraar Nederlands en ontwikkelaar van lesmaterialen, en Gerdineke van Silfhout, werkzaam bij SLO.

Bijlage 1. De leerdriehoek

